

2. Інформація щодо проблем і перспектив розвитку співпраці між країнами південно-східної Європи в рамках чорноморської економічної співпраці і ГУАМ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : < <http://www.unido.org> >.

3. Конкурентний відбір. Давоський форум оцінив інвестиційні перспективи українських областей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.kommersant.ua>>.

4. Нехаєв, С. А. Основні тенденції розвитку інвестиційного ринку в епоху глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.webplan.ru>>.

5. Статистична інформація щодо динаміки притоків прямих іноземних інвестицій до України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© А.В. Янчев, О.І. Печенка, К.Ю. Величко, 2010.

УДК 621.9.:681.3

Н.І. Єсінова, канд. техн. наук, проф.

В.В. Сазонова, студ.

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Розглянуто питання міжнародної міграції робочої сили в умовах економіки України. Проаналізовано причини еміграції з України, визначено основні регіони працевлаштування робочої сили, структура робіт, що виконується. Робота ґрунтується на зауваженнях фахівців даної сфери дослідження, даних української державної та відомчої статистики, національних і міжнародних законодавчих актах.

Рассмотрен вопрос международной миграции рабочей силы в условиях экономики Украины. Проанализированы причины эмиграции из Украины, определены основные регионы трудоустройства рабочей силы, структура работ, которые выполняются. Работа основана на замечаниях специалистов данной сферы исследования, данных украинской государственной и ведомственной статистики, национальных и международных законодательных актах.

The question of international migration of labour force is in-process considered in the conditions of economy of Ukraine. Analysing of reason of emigration from Ukraine, the basic regions of employment of labour force, structure of works, which is executed, are certain. Work is based on the remarks of specialists of this sphere of research, information of Ukrainian state and department statistics, national and international legislative acts.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині Україна на міжнародних ринках переважно виступає як держава-експортер робо-

чої сили, хоча відмічається тенденція до зростання кількості іноземних громадян, які працюють в Україні

Всезростаючі обсяги еміграції з України викликані: високим рівнем безробіття в країні, у тому числі прихованого; різницею в умовах життя і рівнем заробітної платні в Україні та країнах Заходу; відсутністю перспектив професійного зростання для багатьох обдарованих людей; економічною нестабільністю в країні та невизначеністю шляхів виходу з неї; відсутністю безпеки громадян тощо. Серед країн, в які спрямовані потоки трудової міграції з України – Росія, Польща, Чехія, Італія, Греція, Кіпр, а останнім часом – і Німеччина, Португалія, Іспанія та інші розвинені країни Західної Європи, США, Канади, країни Близького Сходу. У нашій країні працевлаштовуються громадяни з Росії, Молдови, Китаю, В'єтнаму, Туреччини переважно у сфері торгівлі, послуг тощо, в той час як українці за кордоном – у промисловості, будівництві, сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для України, яка розвивається в системі міжнародних відносин, питання трудової міграції набуло загальнодержавного значення. Враховуючи сучасний економічний стан країни, Уряд України може здійснювати кроки, які мають переважно адміністративний характер. І тому завдання Уряду – якнайшвидше економічно відновити країну, підвищити життєвий рівень населення, зокрема, через створення належних умов для життєдіяльності і зайнятості, а також вирішити питання соціального та пенсійного забезпечення населення, зберегти трудові ресурси та поліпшити демографічну ситуацію в Україні. Усі заходи діють в рамках реалізації в Україні проекту „Трудові мігранти – розробка політики/програм реінтеграції для мігрантів, що повертаються на Батьківщину, та політики/програм інтеграції для недавно прибулих мігрантів; посилення потенціалу національної міграційної служби” як складової частини Плану дій Ради Європи для України (2008-2011 рр).

Мета та завдання статті. Мета полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні й визначенні концептуальних підходів, напрямів та механізмів удосконалення управління зовнішніми міграціями в Україні на основі аналізу міграційної ситуації, еволюції управлінської діяльності в цій сфері після здобуття незалежності, узагальнення міжнародного, зокрема європейського, досвіду.

Відповідно до мети дослідження ставилися такі завдання: з'ясувати сутнісні характеристики, фактори формування та механізми здійснення зовнішніх міграційних процесів у контексті їх регуляції; розкрити зміст, цілі, функції державного управління у сфері міграції; розширити документально інформаційну базу досліджень управління

міграційними процесами; охарактеризувати стан міграційного законодавства; визначити позитивні та негативні наслідки міграції робочої сили; на основі отриманих результатів сформулювати науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення управління міграціями в Україні, запропонувати конкретні механізми й заходи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом у структурі трудової міграції громадян України за ступенем легальності можна виділити чотири якісно відмінні рівні:

- офіційна трудова міграція – переміщення українських громадян, які виїжджаючи за кордон, декларують участь у трудовій діяльності як мету виїзду і є легальними трудовими мігрантами в приймаючих країнах (саме їх і фіксує офіційна статистика);

- неофіційна легальна міграція – поїздки наших співвітчизників за кордон з декларованою метою туризму, відвідування родичів тощо, з подальшим працевлаштуванням та реєстрацією в країні-реципієнті; учасники таких поїздок не можуть бути відстежені вітчизняною статистикою, але при цьому стають цілком легальними трудовими мігрантами в країнах-реципієнтах;

- успішна нелегальна міграція – поїздки за кордон, пов'язані з незареєстрованою зайнятістю видами діяльності, дозволеними законодавством відповідних країн;

- міграція жертв злочинних угруповань – торгівля людьми та інші випадки перебування громадян України в нелегальних умовах або зайнятість протиправною діяльністю за кордоном не з власної волі.

Специфічною ознакою трудової міграції сьогодні є те, що вона починає набувати характер «незворотності». Зараз значна частина тих, хто виїхав тоді на роботу, не поспішає повертатися.

Загрозливою тенденцією розвитку сучасної трудової міграції є той факт, що батьки, які виїхали і працюють за кордоном вже досить тривалий час, починають залучати в такі поїздки дітей. Тривалість перебування більшості мігрантів за кордоном істотно зростає. Найбільш поширеними є поїздки терміном від 1 до 6 місяців (приблизно половина від загальної кількості поїздок). Кожна п'ята поїздка, спрямована переважно до Італії, Іспанії, Португалії, триває ще довше – у середньому 1,5 – 2 роки [7, с. 55].

Трудова міграція почала набувати „жіноче обличчя”. Із сіл Західної України до Італії жінки виїжджають цілими групами, залишаючи вдома чоловіків з дітьми. Основними проблемами з якими стикаються мігранти за кордоном є: погані побутові умови праці; неадекватний рівень заробітної платні, порівняно з зарплатнею, що отримують громадяни країни-реципієнта; труднощі соціального характе-

ру, пов'язані з порушенням прав та волі людини, її честі та гідності. Перш за все це стосується трудового та сексуального рабства [3, с. 12].

Певне уявлення про масштаби трудової міграції дають дані прикордонної статистики в комбінації з результатами соціологічних опитувань міжнародних пасажирів у пунктах перетину кордону, які засвідчують, що з метою працевлаштування і торгового бізнесу здійснюються відповідно близько 4 і понад 16% виїздів на західному кордоні, 14 і 25% – на східному. Враховуючи різну інтенсивність руху на різних ділянках кордону, а також той факт, що щорічно українці понад 15 млн разів перетинають кордон у напрямку виїзду, можна підрахувати, що громадяни України приблизно 1,4 млн разів на рік виїздять за кордон з трудовими і близько 3 млн – з комерційними цілями.

За інформацію дипломатичних представництв України, в Польщі на заробітках перебувають 300 тис. громадян, в Італії та Чехії – по 200 тис., у Португалії – 150 тис., Іспанії – 100 тис., Туреччині – 35 тис., у США – 20 тис. У Росії лише офіційно (на основі ліцензій Федеральної міграційної служби цієї країни) працює близько 100 тис. українських громадян, загальна ж кількість українців, які працюють у цій країні, оцінюється в 1 млн [5, с. 22].

Так, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Ніна Карпачова вважає, що на заробітки за кордон виїхали до 7 млн громадян [9, с. 10]. Тарас Сімак, завідувач сектору регулювання у сфері трудової міграції Управління політики зайнятості та трудової міграції Мінпраці зауважив, що здебільшого трудові мігранти України – це високоосвічені та висококваліфіковані фахівці (80% мають повну вищу або базову вищу освіту). Вони працюють переважно в таких галузях, як транспорт, будівництво, торгівля, переробна промисловість [8, с. 2].

Представник Європейської конференції комісій „Справедливість і мир” Генрік Альберіус, зауважив, що одна з головних причин українського заробітчання – це бідність, зокрема, жалюгідний стан селян, які потерпають від безгрошів'я.

Треба зазначити, що міграційні процеси мають хвилеподібний характер. Якщо на початку 1990-х років Україна була країною імміграції, то з 1994 року вона стала країною еміграції. За даними Держкомстату, 2001 року було від'ємне сальдо міграції (різниця між кількістю прибулих і вибулих осіб) дорівнювало – (-33471), у 2002 – (-33791), потім починає поступово зростати – 2003 р. – (-24210), 2004 р. – (-7615). Лише наприкінці 2005 року з'являється позитивне сальдо міграції (4583), й Україна знову починає набувати рис іммігра-

ційної країни. Однією з причин такого зростання може бути політична ситуація в країні, що склалася після „помаранчевої” революції.

Фахівці прогнозують, що попит на робочі руки в Європі значно скоротиться, особливо на будівництві, і через це українці будуть повертатися в Україну. На думку директора Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ Елли Лібанової, найбільше повертатиметься будівельників з Росії, Угорщини та Португалії, тому що галузь будівництва потерпає в усьому світі [4, с. 72].

За прогнозованими розрахунками сальдо міграції населення України поступово зростатиме і досягне у 2010 р. межі 100 тис. осіб. У разі підвищення рівня та якості життя населення, за прогнозами вчених Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ, обсяг вибуття в Україні поступово зменшуватиметься внаслідок пом'якшення дії факторів, що стимулюють від'їзд, та завдяки розширенню можливостей здійснення зворотної трудової міграції сальдо міграції досягне до 2015 р. 50 тис. осіб на рік [6, с. 7].

За сучасними оцінками чиста вигода для країни, що приймає, від залучення одного «середнього» вченого-гуманітарія становить 230 тис. дол. США, вченого в галузі суспільних наук — 235 тис. дол. США, інженера — 253 тис. дол. США, лікаря — 645 тис. дол. США.

Міграційна політика базується на: законах „Про правовий статус іноземців”, „Про біженців”, „Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України”, „Про імміграцію”, „Про зайнятість населення”, Угода „Про трудову діяльність і соціальний захист громадян України та Росії, які працюють за межами кордонів своїх країн”, Міжнародна конвенція ООН про захист усіх трудящих –мігрантів і членів їх сімей (1990р.); Конвенція МОП №97 (1949р.) і №143 про трудящих – мігрантів; Європейська конвенція про правовий статус трудящих – мігрантів (1977р.) [1 – 2, с. 2].

З метою посилення правового та соціального захисту громадян України за кордоном, які працюють в країнах Ради Європи відповідно до законодавства приймаючої сторони, в березні 2007 року прийнято Закон України „Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус трудящих – мігрантів”.

Основними завданнями, що стоять на сьогодні перед Урядом України, зокрема Мінпраці, у цій сфері є: активізація політики щодо формування привабливого внутрішнього ринку праці; проведення загальнодержавної політики щодо посилення соціального та правового захисту трудящих-мігрантів — громадян України, які працюють за кордоном з об'єднанням зусиль всіх гілок влади; налагодження обліку трудових мігрантів, які працюють за межами України; проведення

політики превентивних заходів щодо запобігання нелегальним трудовим міграціям; вироблення механізму оподаткування громадян України, які працюють за кордоном; пенсійне забезпечення українських громадян, які працюють за кордоном.

Висновки. У роботі здійснено теоретичне узагальнення та наведене вирішення науково-прикладної проблеми міжнародної міграції робочої сили в умовах економіки України. Міграція робочої сили супроводжується як позитивними: сприяння інтеграції України до міжнародного ринку праці через міждержавний обмін робочою силою; послаблення тиску безробіття на національному ринку праці; надання можливості реалізувати свої здібності за кордоном; надходження в Україну додаткової іноземної валюти шляхом грошових переказів трудових емігрантів; так і негативними явищами: втрата країною найконкурентоздатнішої частини власних трудових ресурсів; підвищення тиску на національний ринок праці внаслідок створення іноземними громадянами конкуренції місцевій робочій силі; уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу; поширення випадків зловживань та ошукувань громадян приватними агентствами з працевлаштування; використання наших громадян за кордоном на низькокваліфікованих, важких роботах із шкідливими умовами праці; тривала відірваність трудових емігрантів від родини; існування можливостей потрапити у воєнні конфлікти і навіть загинути; підвищення злочинності та соціальної напруги у суспільстві через міжнаціональні конфлікти.

Таким чином, інтеграція України у світовий ринок праці передбачає всебічне врахування тенденцій розвитку сучасної міжнародної трудової міграції, її форм та особливостей. Для подальшого вдосконалення та підвищення ефективності механізму міждержавного обміну робочою силою на наш погляд необхідно:

- створити Службу зовнішньої зайнятості, на яку були б покладені обов'язки організації працевлаштування та соціального захисту українських громадян за кордоном, здійснення контролю за приватними організаціями з працевлаштування;

- розробити відповідні поправки до кримінального кодексу України з метою підвищення відповідальності за стихійну (нелегальну) міграцію, контрабанду робочої сили;

- організувати діяльність з працевлаштування при українських дипломатичних місцях за кордоном для підвищення соціальної захищеності наших працівників-мігрантів;

– створити через телебачення, радіо, центри зайнятості всіх рівнів діючу інформаційну мережу для ознайомлення громадян України з можливостями працевлаштування за кордоном.

Список літератури

1. Про зайнятість населення [Текст] : Закон України : [від 01.03.1993 р].
2. Про біженців [Текст] : Закон України : [від 21. 06. 2001 р] .
3. Гнибіденко, І. В. Проблеми трудової міграції в Україні та їх вирішення [Текст] / І. В. Гнибіденко // Економіка України. – 2008. – №4. – С. 19.
4. Зовнішні трудові міграції населення України [Текст] / Е. М. Лібанова [та ін.]. – К. : РВПС України НАН України, 2002. – С. 153 – 154.
5. Івашко, О. М. П'ять мільйонів на закордонних заробітках. Та ще й нелегально [Текст] / О. М. Івашко, А. П. Бень // Голос України. – 2008. – №2. – С. 12 –16.
6. Концепція демографічного розвитку України на 2005-2015 рр. [Текст] : Проект. – К, 2004. – С. 7.
7. Малиновська, О. А. Мігранти, міграція та українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями [Текст] : монографія / О. А. Малиновська. – К. : НАДУ, 2004. – 236 с.
8. Сімак Т. Трудова міграція з України не повинна розглядатися виключно як проблемне соціальне явище [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://dialogs.org.ua>>.
9. Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном [Текст] : Виступ Уповноваженого з прав людини Ніни Карпачової у Верховній Раді України під час представлення Спеціальної доповіді Уповноваженого // Голос України. – 2005. – №3. – С. 21–25.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© Н.І. Єсінова, В.В. Сазонова, 2010.

УДК 330.322.54(477):339.727

Л.О. Мельнік, канд. екон. наук

В.О. Мацакова, студ.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

Розглянуто особливості формування інвестиційного клімату в Україні. Проаналізовано тенденції та структуру іноземного інвестування у вітчизняну економіку. Запропоновано шляхи підвищення інвестиційної привабливості країни для іноземного капіталу.

Рассмотрены особенности формирования инвестиционного климата в Украине. Проанализированы тенденции и структура иностранного инвести-